

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 04-03-2022 r.

Marcin Wiącek

XI.543.84.2022.MS

**Pan
Mariusz Kamiński
Minister Spraw Wewnętrznych
i Administracji
ePUAP**

Wielce Szanowny Panie Ministrze,

Od 24 lutego 2022 r. Ukraina walczy o swoją niepodległość. Brutalna i bezprecedensowa inwazja wojsk Federacji Rosyjskiej, wspieranych przez sąsiednią Białoruś, postawiła Ukrainę, a także wszystkie jednoczące się teraz z Ukrainą państwa Europy w obliczu kryzysu humanitarnego o skali, jakiej w Europie w XXI w. nikt się już nie spodziewał. **Solidarność, jaką polskie władze oraz nasze społeczeństwo okazują Ukrainie, jej mieszkańcom i mieszkankom, jest godna najwyższego uznania. Uznanie należy się też polskim służbom granicznym, funkcjonariuszom i funkcjonariuszkom Straży Granicznej i Służby Celnej, dzięki którym setki tysięcy osób opuszczających Ukrainę przekraczają granicę polsko – ukraińską w sposób, co do zasady, bezpieczny i humanitarny.** Potwierdzają to wizytacje prowadzone przez moich przedstawicieli obecnych na granicy od pierwszych dni wojny. Mimo pewnych uwag i wątpliwości, na bieżąco przekazywanych ww. służbom, pozytywna ocena polskich służb jest ze wszech miar uzasadniona.

Musimy jednak pamiętać, że **wojna w Ukrainie dotknęła nie tylko obywateli tego państwa, ale też wszystkie osoby innych obywatelstw i różnych narodowości, które mieszkały, studiowały czy pracowały w Ukrainie.** Im również koniecznie należy udzielić pomocy i zapewnić wsparcie na terytorium Polski, dać szansę na legalny wjazd i pobyt, zapewnić możliwość powrotu do kraju pochodzenia lub umożliwić pozostanie w Polsce, jeśli taki będzie ich wybór lub tutaj właśnie będą poszukiwać ochrony międzynarodowej. Głęboko wierzę, że jako osoby dotknięte konfliktem zbrojnym, które również mogły stracić w Ukrainie swoich bliskich i dobytek całego życia, nie zostaną przez państwo polskie pozostawione bez pomocy, a projektowana obecnie ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy

w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, wbrew tytułowi, uwzględni także ich sytuację.

W tym miejscu chciałbym też przypomnieć Panu Ministrowi o **osobach dotkniętych kryzysem humanitarnym na granicy polsko - białoruskiej, kryzysem, który w sierpniu 2021 r. wywołały władze Białorusi** najpierw oszukując tysiące ludzi obietnicami łatwego dostania się do Europy, potem traktując ich jako zakładników polityki destabilizacji Polski i Unii Europejskiej i zmuszając, z narażeniem ich życia i niejednokrotnie z użyciem przemocy, do kolejnych prób nielegalnego przekraczania granicy z Polską. W tej sytuacji znaleźli się m.in. obywatele Afganistanu, Syrii czy Iraku, mężczyźni, kobiety, dzieci, osoby z niepełnosprawnościami, w różnym stanie zdrowia. Część z nich także uciekała przed wojną bądź chciała znaleźć w Polsce ochronę przed prześladowaniami w krajach pochodzenia.

Swoje uwagi i wątpliwości dotyczące reakcji polskich władz na kryzys humanitarny na granicy polsko – białoruskiej przedstawiłem Prezesowi Rady Ministrów w osobnym wystąpieniu z dnia 15 grudnia 2021 r.¹. Szczegółnej krytyce poddałem regulacje wprowadzone do polskiego porządku prawnego w sierpniu i październiku 2021 r., ustanawiające nieznane dotąd **procedury zawracania cudzoziemców do linii granicy, czyli de facto na Białoruś** (procedura wprowadzona w drodze nowelizacji w sierpniu 2021 r. rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych, Dz.U. poz. 435 ze zm.) oraz **wydawania przez Straż Graniczną postanowień o opuszczeniu terytorium RP, których wykonanie także sprowadza się do zawrócenia na białoruską stronę granicy** (tryb wprowadzony do ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, Dz.U. z 2021 r., poz. 2354 ze zm., w październiku 2021 r.). Obie te procedury uznałem, i nadal uważam za sprzeczne m.in. z przepisami Konwencji genewskiej dotyczącej statusu uchodźców, sporządzonej 28 lipca 1951 r., Karty Praw Podstawowych UE, Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie w dniu 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.) w tym również z art. 4 Protokołu nr 4 do tej Konwencji, zakazującym zbiorowego wydalania cudzoziemców, a także z przepisami Konstytucji RP. Żadna z tych procedur nie daje gwarancji, że prawo każdego cudzoziemca do złożenia wniosku o ochronę międzynarodową w Polsce będzie respektowane, ani nawet nie stwarza możliwości indywidualnej oceny sytuacji faktycznej cudzoziemca, w tym np. analizy ryzyka naruszenia jego prawa do życia czy wolności, także wolności od tortur i niehumanitarnego traktowania, w przypadku zawrócenia do linii granicy czy realizacji obowiązku opuszczenia Polski.

---

¹ Wystąpienie z dnia 15 grudnia 2021 r. do Prezesa Rady Ministrów oraz załączony do tego wystąpienia raport (ozn. nr BRPO-Z-18/2021 i BRPO-Z-9/2021) objęte zostały klauzulą „Zastrzeżone”.

Moje zastrzeżenia co do ww. regulacji nie spowodowały jednak ich uchylecia – **obie procedury obowiązują nadal** i, co stwierdzam z zaskoczeniem i zaniepokojeniem jednocześnie, **nadal są stosowane wobec osób przekraczających granicę polsko – białoruską w miejscach do tego nieprzeznaczonych**. Cudzoziemcy w dalszym ciągu są zatem zawracani do linii granicy i zmuszani do wejścia na terytorium Białorusi, mimo wojny w Ukrainie i zaangażowania Białorusi, jawnego i aktywnego, po stronie agresora.

Według docierających do mojego Biura informacji, począwszy od 24 lutego br., procedura wydania postanowienia o opuszczeniu terytorium RP objęła co najmniej siedmioro obywateli Syrii, ujętych i zawróconych na Białoruś przez Placówkę Straży Granicznej w Czeremsze w dniu 1 marca 2022 r., oraz sześciu obywateli Iraku, ujętych i zawróconych tego samego dnia przez Placówkę Straży Granicznej w Michałowie. We wszystkich tych sprawach prowadzę postępowania wyjaśniające, dysponuję danymi zawróconych osób i mam wgląd w dotyczącą ich dokumentację.

W odpowiedzi na jedno z wystąpień Biura RPO w ww. sprawach indywidualnych, w którym wyrażona została wątpliwość co do zawracania cudzoziemców na Białoruś w sytuacji, w której kraj ten zaangażowany jest w zbrojną napaść na Ukrainę, Komendant Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej, potwierdzając fakt dokonywania zawróceń, przedstawił opinię, iż *na terytorium Republiki Białoruś nie toczą się żadne działania wojenne [i] nie ma żadnego oficjalnego stanowiska politycznego, z którego wynikałoby jasno, że kraj ten jest objęty działaniami zbrojnymi*. Z taką tezą nie mogę się zgodzić. Jakkolwiek faktycznie na Białorusi konwencjonalne działania wojenne nie są prowadzone, o ile za takie nie uznać samej koncentracji wojsk, i nie ma potwierdzonych informacji o wkroczeniu jednostek białoruskich na teren Ukrainy, to jednak Białoruś aktywnie wspiera wojska najeźdźcze, stanowi zaplecze dla działań frontowych i z jej terenu w kierunku Ukrainy odpalane są rakiety balistyczne. Okoliczności te nie budzą wątpliwości i zostały odnotowane zarówno przez instytucje Unii Europejskiej, decydujące o nałożeniu na Białoruś sankcji², jak i polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych, które wezwało władze Białorusi do natychmiastowego zaprzestania uczestnictwa w rosyjskiej agresji na Ukrainę i

---

² Por.: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/02/belarus-role-in-the-russian-military-aggression-of-ukraine-council-imposes-sanctions-on-additional-22-individuals-and-further-restrictions-on-trade/>

W treści komunikatu: *Belarus is supporting the Russian military aggression against Ukraine - inter alia - by allowing Russia to fire ballistic missiles from the Belarusian territory, enabling transportation of Russian military personnel and heavy weapons, tanks, and military transporters, allowing Russian military aircraft to fly over Belarusian airspace into Ukraine, providing refuelling points, and storing Russian weapons and military equipment in Belarus;*

oraz: motywy 5 i 6 Rozporządzenia wykonawczego Rady (UE) 2022/353 z 2 marca 2022 r. wykonującego rozporządzenie (UE) nr 269/2014 w sprawie środków ograniczających w odniesieniu do działań podważających integralność terytorialną, suwerenność i niezależność Ukrainy lub im zagrażających (...), w których Rada Europejska potępiła zaangażowanie Białorusi w agresję wobec Ukrainy i wezwała Białoruś do powstrzymania się od takiego działania i do przestrzegania jej zobowiązań międzynarodowych (motyw 5) odnotowując przy tym, że Białoruś uczestniczy w rosyjskiej niesprowokowanej inwazji na Ukrainę poprzez umożliwienie agresji wojskowej ze swojego terytorium (motyw 6).

wycofania wojsk rosyjskich z terenu Białorusi³, a obywatelom RP, z **uwagi na wzrost napięcia i wydarzenia wojenne w regionie**, odradziło wszelkie podróże na Białoruś i zarekomendowało opuszczenie jej terytorium wszelkimi dostępnymi środkami komercyjnymi i prywatnymi⁴.

Dostrzegam realną groźbę, że władze Białorusi podejmą kolejną próbę wykorzystania obecności migrantów na polsko – białoruskiej granicy do destabilizowania sytuacji, nie licząc się przy tym z ich życiem, zdrowiem i bezpieczeństwem. Nie można wykluczyć, że osoby te, jeśli nie będą miały szans pozostania na terytorium Polski, po zawróceniu na Białoruś będą zmuszane do przekraczania granicy białorusko – ukraińskiej i znajdą się na terenie państwa ogarniętego wojną. Uważam, że choćby z tego powodu **Polska jest dziś odpowiedzialna także za los tych osób, które przekraczają w sposób nieuregulowany naszą granicę z Białorusią**. Jednocześnie jestem przekonany, w czym utwierdza mnie sprawność polskich służb granicznych na polsko – ukraińskiej granicy, że polskie organy i instytucje są w stanie przyjąć na naszym terytorium również te osoby, zapewnić im niezbędną pomoc, dostęp do zgodnych z prawem i standardami międzynarodowymi procedur, w tym dotyczących ubiegania się w Polsce o ochronę międzynarodową.

W związku z powyższym, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2020 r., poz. 627 ze zm.), **apeluję do Pana Ministra, w pierwszej kolejności, o natychmiastowe wstrzymanie stosowania procedur zwracania do linii granicy i wydawania postanowień o opuszczeniu terytorium RP, a następnie o podjęcie działań w celu wyeliminowania tych procedur z polskiego porządku prawnego**.

Liczę, że w obliczu dramatycznych wydarzeń w Ukrainie i jawnego opowiedzenia się Białorusi po stronie agresora, mój apel spotka się ze zrozumieniem i reakcją ze strony Pana Ministra.

Do wiadomości:

gen. dyw. SG Tomasz Praga
Komendant Główny Straży Granicznej

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

---

³ Por.: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/komunikat-msz-nt-tzw-referendum-konstytucyjnego-na-bialorusi>

⁴ Por.: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/ostrzezenie-msz-dla-podrozujacych-na-bialorus2>